

PAPER DETAILS

TITLE: Duvar Resimlerinde Bir Tasra Örneđi: Samsun Kefeli Apartmanında İki Duvar Resmi

AUTHORS: Emre KOLAY

PAGES: 303-315

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2160031>

Duvar Resin Samsun Kef

PRO □

Özet

Anahtar Kelimeler: O

A PROVINCIAL EX

Abstract

It is possible to find art from the 19th century period which has already been crossed the path and civil works of Art in different building develop in the 19th century the two wall painting the framework of the painting will be during the apartment

Keywords: Ottoman

\$U ü *|U 'U (P
%|O•P• +DW DV

Giriş

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı ve mimarisinde görülen Batı etkisli değişim ve dönüşüm çabası, küçük bir odanın resim programından büyük boyutlu külliye tasarımına kadar hemen her alanda kendisini göstermektedir. Ahmet Refik tarafından “Lale Devri” olarak adlandırılan ve Batı’ya bakış açısının değişimini yansıtan III. Ahmet dönemi, pek çok sanat ve mimarlık tarihçisi tarafından bu değişim ve dönüşümün başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Yüzyılın ortalarına doğru form değiştiren ve mimari programa dâhil edilen Barok tasarımların Kuban ve Eyice tarafından “Türk Baroğu” şeklinde tanımlanması, sanat tarihi yazımını uzun bir süre Batılılaşma döneminin Osmanlı sanatında kabulü ve içselleştirilmesi yönünde yorumlara sevk etmiştir (Kuban, 1954: 135-136; Eyice, 1981: 164-166). Benzer bir tutumun Renda tarafından duvar resimleri üzerinden sürdürüldüğü söylenebilir. Duvar resim geleneğinin XVIII. yüzyılda başladığı ve ilk örneklerini Topkapı Sarayı’nda verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte çok kısa bir süre içinde Anadolu ve Balkan coğrafyasına yayılan duvar resimlerinin Barok ve Rokoko üsluplarıyla bir arada kullanıldığı dile getirilmektedir (Renda, 1977: 77-78). Minyatür sanatında görülen değişim ve üçüncü boyut arayışlarının Osmanlı sanatçıları manzara resimlerine yönlendirdiği ve bunların da duvar resimleri vücut bulduğunu aktaran Renda, manzara konusunun minyatür sanatındaki geçmişine vurgu yaparak figüratif öğelerden üçüncü boyut aktarımında belli bir süre uzak durulmasının sebepleri arasında söz konusu tarihsel geçmişin varlığını dile getirmektedir (Renda, 1977: 199-201).

Temalarını doğa ve kent temelli manzaralardan alan duvar resimlerinde figüratif öğelerin kullanım alanlarının kısıtlı olduğu görülür. Resmedilen kent manzaraları İmparatorluğun başkenti İstanbul ve çevresi olabileceği gibi (Demirarslan, 2016:113-122) Mekke (Kâbe) ve Medine gibi kutsal topraklarda bulunan kentlerin de duvar resimlerinde sıklıkla tercih edildiği gözlenir (Uğurlu, 2020:192-196). Birgi Çakırağa Konağı, Datça Mehmet Ali Konağı, Amasya Sultan II. Bayezid Camii Şadırvanı ve Merzifon Paşa Camii Şadırvanı İstanbul temalı kent manzara örnekleri sunan duvar resimlerine sahip Anadolu örneklerini oluşturmaktadır (Arık, 1976:120). Konumu tanımlanabilen söz konusu manzara resimleri dışında hayali olarak tanımlanan, hangi kentin resmedildiği belirlenemeyen örnekler de duvar resimleri arasında yer almaktadır. Anadolu'da pek çok konut ve dini eserlerin duvarlarını süsleyen kent manzaralarına, ölü doğa konulu çiçek ve meyve motiflerinin eşlik ettiği görülmektedir. Sanatçıların genellikle anonim kaldığı duvar resimlerinde görülen gerçekçi İstanbul tasvirleri, sanatçıların bir kısmının İstanbul'dan sipariş üzerine Anadolu ve Balkan

kentlerine intikal eden sanatçıların bir kısmı oldukları tespit edilmiştir. Miralaygil, Mucurlu ve Hagopcan Mahallesi'nde yaşayan sanatçıların bir kısmı gayrimüslim tebaadır. Bu sanatçıların birliktede özellikle İtalyan sipariş aldıkları biliniyor ve tavanlarını süsleyen akademik çalışmalarını nebiliyor olmasında kentlerinde hızla yaygınlaşan sanatçıların varlarını süsleyen (Karaaslan, 2021:7)

XIX. yüzyılda Osmanlı mimaride de izlenimci bir mania olarak Pera ve Galata'da yoğunlaşma eğilimi görülmektedir. İnşa edilen çok katlı binaların temel ilim tebaadan aileler için bir süre boyunca modern apartmanların öncüsü bilinmektedir. Bu apartman yaşamına paralel olarak merkezleri Taksim, Beşiktaş, genellikle apartmanlar (2015:295; Akın, 2015) yoğun inşaat faaliyetleri ve 1940'lı yıllarda modernleşmesi sağlanması gibi teşvik destek sağlamasıyla ilişkilendirilebilir. Modernleşme ile cephe biçimlenimi modern/küçük yönlü oluşu Tezer tarafından 1940'lı yıllarda İstanbul ve Ankara'da çok katlı kentinde apartmanlar eski tip konut yapıları olarak zanan apartman tipi genellikle memur ve

ana caddeleri üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir (Aslanoğlu, 2010:80-81). Genellikle mal sahibinin adını taşıyan apartmanlar, dönemin bilinen mimarları tarafından tasarlanıyor ve bu durum mal sahibine prestij kazandırabiliyordu (Bozdoğan, 2008:245). Kimi yapılar ise dönemin ilk mimarlık dergisi Mimar'da tanıtılmakta, eserlerin müellifleri yapılarını modernist söylemler üzerinden tanımlamaktadır. Aynı zamanda konforu ve çağdaşlığı simgeleyen söz konusu apartmanlar için mobilya ve mekân dekorasyonu ile ilgili haberlere de yer verilmektedir.

XIX. yüzyılda kentsel ölçekte önemli gelişim kat eden Samsun'un, XX. yüzyıla birlikte sahip olduğu liman vasıtasıyla hinterlandını genişlettiği ve bir liman kenti hüviyetine sahip olduğu görülür (Topal, 2006:327-328). Geç XIX. yüzyıl ile XX. yüzyılın ilk çeyreğinde kentte inşa edilen kamu eserleriyle birlikte, çıkan yangınlar sonucunda yeniden şekillenen mahallelerde yükselen konut tipleri kentin silüetini değiştirmiş, modern bir kent görünümü yaratılmıştır (Duymaz, 2006:452-453). Özellikle 1927 yılında Samsun-Amasya demiryolu hattının açılmasıyla Anadolu'ya bağlanan Samsun limanı gerek kentin ticari faaliyetlerinde gerekse nüfus artışında ve kentsel gelişiminde önemli değişimler meydana getirmiştir. Şüphesiz 1930'lu yıllarda Anadolu kentlerinde görülmeye başlayan apartmanlaşma eğiliminin, yukarıda sıraladığımız nedenlerden ötürü Samsun'da da etkili olduğu düşünülebilir. İhmalkâr bir şekilde bakımsız kalan, yerel yönetimler vasıtasıyla yıkım kararı alınıp günden güne sayısı azalan söz konusu erken Cumhuriyet dönemi apartmanlarının arasında Kefeli Apartmanı, cephe ve plan özelliklerinin yanında giriş holünde bulunan ve araştırmamızın ana temasını oluşturan duvar resimleri ile Samsun'un mimari tarihi içinde özel bir yere sahiptir.

Kefeli Apartmanı ve Duvar Resimleri

İlkadım İlçesi, Kale Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan Kefeli Apartmanı, bulunduğu konumu sebebiyle XIX. yüzyılda gelişim gösteren kent sınırları içinde bulunmaktadır. XX. yüzyılın başlarında inşası tamamlanan Hükümet Konağı (Bayraktar, 2016:360) ile aynı cadde üzerinde yer alan Kefeli Apartmanının inşaa tarihi kesin olarak bilinmemekte, Hakkı Kefeli adında bir şahsın girişimiyle inşa edildiği dile getirilmektedir¹. Hakkı Kefeli ile ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamasına karşın 1929 tarihli Annuaire Oriental'de Samsun'da bütün ticareti yapan tüccarlar arasında Kefelizade Halim Efendi isminde bir tüccara rastlanmıştır (Rizzo, 1929:1068). Kefelizade Halim Efendi'nin, Kefeli Apartmanı ile bağı ise mevcut verilerle çözümlenemeyecek durumdadır. 1932 yılında Atlı Atatürk Heykeli'nin

dikildiği (Osma, 2010:100) Parkı'na bakan ana caddenin inşaa tarihi kesin olarak bilinmemekte, gerekse araştırma kapsamında yer alan tarihî yapıların mümkün görünme

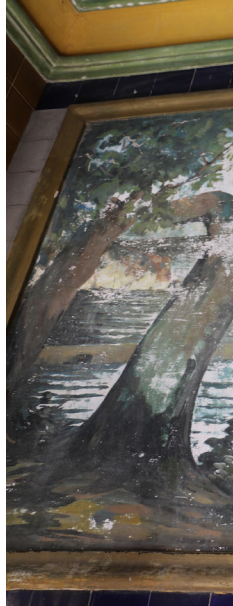
XIX. yüzyılın sonlarına kadar Bölgesinde yoğunlaşarak ağırlıklı cephe özelliği itibaren İstanbul apartmanları etkili eserlerin inşaa söz konusu yıllarda mimari tasarım şemalarının (Bozdoğan, 2008:252). Bitişik mimari sahip olduğu tasarımı inşaa edilen Art Deco kütle özelliklerine sahip açıklıkları ve söz konusu Neo Klasik üsluba ağırlıklı kullanımı, betonarme kullanımı bul'unda yükselen bir göstermektedir. Görsel olarak bulunan iki resimden biri, resimlediği tarihe işaret eden inşasının bitimiyle 1930-1934 yılları arasında

Dikdörtgen bir kare şeklinde hip iki duvar resmi ile 1934'te tamamlanmıştır. Birinci resim olarak duvar resmi, aslında bu resimlerden bu yana gelen resimlerinde sıklıkla görülmektedir. planda, bir kısmı doğru yönelmiş köşeleri ile koyunlara doğru görülmektedir. Arkasından kümesi ile gerisinde

¹ <https://www.habergazetesi.com.tr/yazarlar/19572/kefeli-apartmani>, Son Erişim 28.11.2020, 21:00

İkinci resim olarak duvar resmi ile ay manzara ile karşıla yaprakları ile resim plana baktığımızda bir deniz ve kıyıya planında seçilen bir olduğu iki katlı ve k resim arka planında verilmemiş fakat y hareketliliğe katkı söz konusu manzara inşa ettiği Moda toğraftan aktarıldı arşivinde yer alan yukarıda betimledi

XX

X

Sonuç Yerine

Kefeli Apartmanında ele alınan duvar resimlerinin benzer örneklerini kültürel ve sanatsal faaliyetlerin daha yoğun yaşandığı İstanbul'da görmek mümkündür. Özellikle Türkiye'de apartmanlaşmanın ilk örneklerinin görüldüğü Beyoğlu semtinde karşımıza çıkan duvar resimlerine Taksim'de Eden Apartmanı, Rita Apartmanı, Sakin Apartmanı, Ege Apartmanı, Şen Yuva Apartmanı, Sarper Apartmanı ve Feridiye Apartmanı, Cihangir'de Ender Apartmanı, Demir Apartmanı ve Platin Apartmanında rastlamak mümkündür (Pınarbaşı, 2004:180-184). Kefeli Apartmanında yer alan iki duvar resminin Samsun ve çevresinde şu ana dek örneğine rastlanmamıştır. Erken Cumhuriyet dönemi apartmanlarının günden güne azalması ve kent silüetinden çekilmesi sebebiyle apartmanların iç mekanlarını hareketlendiren duvar resmi ve benzeri süsleme unsurları da kaybetmekteyiz. Son yıllarda Samsun'da da gözlenen bu tarihi kayıplar, Kefeli Apartmanı gibi mevcut örnekleri daha değerli kılmaktadır.

İstanbul'da bulunan apartman duvar resimlerinin bir kısmında sanatçı imzası bulunmazken bir kısmında ise hem Türk hem de gayrimüslim sanatçıların imzasına rastlanmaktadır (Pınarbaşı, 2004:183). Kefeli Apartmanında ise

sanatçı, imzasını "H
de sunmaktadır (C
tarihini sunduğu t
getirmektedir; Bir
bilgisi. Özellikle sol
ve bir fotoğraftan
ise Kemal imzasın
Apartman inşası iç
doğal bir süreç olan
bir ressamın katılm

XXXX

Dışavurumcu bir
resimlerinde renk
derinlik algısını artı
Kuşağı'nın manzar
görülmektedir. İkinci
ressamlar tarafından
resmi üretme tekni
ettiğini söyleyebilin
arasında yerini ala

giriş holü duvarını süslemesi ile XIX. yüzyılda Anadolu'nun bir köşesinde yer alan bir konağın tavan eteğini süsleyen Boğaziçi manzarası arasındaki bağlantı, sanatçı akışının İstanbul'dan yayılımı ile sınırlı olmalıdır. Bununla birlikte XIX. yüzyılda konakta yaşayan bir Anadolulu ile 1930'lu yıllarda kentin en modern apartmanında yaşayan kent sakini arasında "İstanbul beğenisi ya da özlemi" sürekliliğinin mevcudiyeti de sorgulanabilir.

Özet ve sonuç olarak, Kefeli Apartmanı'nda bulunan iki duvar resminin XIX. yüzyılda gelişen kent temalı resim sanatının XX. yüzyıldaki uzantısı olarak yorumlamak gerekmektedir. Söz konusu eserlerin kentte modern simgeleyen bir yapıda yer alması ise dönemin modern ile gelenek arasında sıkışmış bir kitlesinin dışavurumu olarak okunabilir.

Kaynakça

- Akın, G. (2010). “20. Yüzyıl Başında İstanbul: Toplumsal ve Mekânsal Farklılaşma”, Osmanlı Başkentinden Küreselleşen İstanbul’a: Mimarlık ve Kent, 1910-20, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, 20-30.
- Arık, R. (1976). Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aslanoglu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, 1923-1938, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Batur, A. (Haz.) (2003). M. Vedat Tek Kimliğinin İzinde Bir Mimarı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bayraktar, M. S. (2016). Samsun’da Türk Devri Mimarisi, Samsun: Canik Belediyesi Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2008). Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür, (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Demirarslan, D. (2016). “19. Yüzyıl Türk Sivil Mimarisinde Duvar Resmi Estetiği ve İstanbul Teması”, Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 1(1), 105-125.
- Derin Öncel, A. (2014). Apartman. Galata’da Yeni Bir Konut Tipi, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Duymaz, A. Ş. (2006). XIX. Yüzyılda Samsun’un Kentsel Gelişimine Dair Birkaç Mimari Örnek, C. Yılmaz (Ed.). Geçmişten Geleceğe Samsun I. Kitap, Samsun. Samsun Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 449-462.
- Eyice, S. (1981). “XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu”, Sanat Tarihi Yıllığı, (IX-X), 163-190.
- Görgülü, T. (2016). “Apartman Tipolojisi içinde Geçmişten Bugüne Kira Apartmanından “Rezidans’a” Geçiş”, TÜBA-KED, (14), 165-178.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Katalog No: Krt, 016322.
- Kuban, D. (1954). Türk Barok Mimari Hakkında Bir Deneme, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Osma, K. (2003). Cumhuriyetin İlk Yıllarında İstanbul’da Mimarlık ve Kent, İstanbul: Araştırma Merkezi Yayınları.
- Özakbaş, D. (2015). “İstanbul’da Mimarlık ve Kentin Gelişimi”, The Journal of the Turkish Ministry of Culture, 1(1), 1-10.
- Pınarbaşı, S. Ö. (2004). “İstanbul’da Mimarlık ve Kentin Gelişimi”, Günümüze Beyoğlu, İstanbul: Beyoğlu Belediyesi Yayınları.
- Renda, G. (1977). Beyoğlu’nda Mimarlık ve Kentin Gelişimi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Rizzo, J. A. (1929). Anadolu’da Mimarlık ve Kentin Gelişimi, Ankara: Ankara Belediyesi Yayınları.
- Tezer, N. (2017). 19. Yüzyıl Türk Sivil Mimarisinde Duvar Resmi Estetiği ve İstanbul Teması, Cephe Biçimleniş Yayınevi, İstanbul: Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topal, C. (2006). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Samsun’da Mimarlık ve Kentin Gelişimi, Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Uğurlu, B. P. (2020). Mimarlık ve Kentin Gelişimi, Konya: Literatürk Akademik Yayınları.